

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**Pana mgra Michała Koralewskiego pt. *Europejski Fundusz Społeczny
w aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy
w województwie lubelskim,*
Lublin 2019, ss. 447.**

Zgodnie z Uchwałą Rady Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie z dnia 12 lipca 2019 r. mam zaszczyt przedstawić recenzję rozprawy doktorskiej **Pana mgra Michała Koralewskiego pt. *Europejski Fundusz Społeczny w aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy w województwie lubelskim,*** napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Małgorzaty Podolak, prof. nadzw. UMCS.

1. Znaczenie podjętego tematu rozprawy doktorskiej.

Aktywizacja zawodowa to główny element realizacji aktywnej polityki rynku pracy. Stanowi ona wyraz interwencjonizmu państwowego. Jej zadaniem jest wdrażanie aktywnych programów zatrudnienia, ukierunkowanych na przygotowanie osób bezrobotnych, w ujęciu ustawowym do ponownego wejścia na rynek pracy i podniesienia produktywności siły roboczej. Generalnie polityka rynku pracy zajmuje się rozwiązywaniem problemów o charakterze strukturalnym dopasowujących strukturę podaży pracy do popytu na pracę. W przeciwieństwie do polityki zatrudnienia ma charakter mikroekonomiczny.

Niepełne wykorzystanie jednego z czynników produkcji jakim jest praca zmusza państwo do podejmowania działań związanych z aktywizacją zawodową. Powoduje ono powstanie luki produktu krajowego brutto (PKB). Gospodarka traci na niewykorzystaniu

potencjału jaki został nagromadzony w postaci pracy ludzkiej. Pojawiają się również koszty fiskalne związane z brakiem wpływów dochodów w postaci podatków do budżetu państwa. Mamy zatem do czynienia z aspektami makroekonomicznymi dotyczącymi polityki zatrudnienia. Aktywizacja zawodowa powinna zatem łączyć w sobie aspekt społeczny i gospodarczy bezrobocia. Obydwie polityki rynku pracy i zatrudnienia powinny być komplementarne wobec siebie. Z problemem niepełnego wykorzystania siły roboczej, podobnie jak w innych państwach, mamy również do czynienia w Polsce. Podmioty realizujące politykę aktywizacji zawodowej w Polsce wykorzystują w tym celu środki pochodzące z Unii Europejskiej (UE). Doskonałym tego przykładem jest Europejski Fundusz Społeczny (EFS). Zadania rządowe co do aktywizacji zawodowej realizowane są również na szczeblu regionalnym.

Recenzowana rozprawa doktorska poświęcona jest roli Europejskiego Funduszu Społecznego w aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy w regionie województwa lubelskiego. Autor podjął się analizy ważnego problemu badawczego. Udział środków unijnych w finansowaniu aktywizacji zawodowej sprzyja lepszemu wykorzystaniu zasobów pracy. W szczególności dotyczy to regionów o słabszym poziomie rozwoju gospodarczego, a takim jest region lubelszczyzny.

Zakres czasowy pracy nie został wskazany w tytule, lecz Autor sygnalizuje to we Wstępie (s. 13-14, 18). Za początek rozważań przyjęto rok 2004 jako moment wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Praca została zakończona na roku 2018. Autor uzasadnia datę końcową możliwością pozyskania najnowszych danych statystycznych. Zakres czasowy pracy sugerują perspektywy finansowe Unii Europejskiej. Autor postąpił właściwie, że pracą objął perspektywę 2014-2020 czyniąc tym samym swoje dzieło jakże aktualnym. Tym bardziej, że jest ona rekordowa pod względem pozyskanych środków. Uznaję zatem, że wybór tematu rozprawy doktorskiej jakiego dokonał Autor jest zasadny, oddający jej zawartość. Został on prawidłowo sformułowany i określony czasowo.

2. Ocena metodologiczna rozprawy

Przedstawiona praca jest zgodna z wymogami klasycznej metodologii badawczej odpowiadającej charakterowi rozwiązywanych problemów naukowych, podjętych w rozprawie. Praca wpisuje się w zakres nauk o polityce i administracji. Dotyczy bowiem kwestii aktywizacji zawodowej, która podejmowana jest zarówno w polityce gospodarczej jak i polityce społecznej. Na uwagę zasługuje dobre poruszanie się Doktoranta w zagadnieniach

prawnych i ekonomicznych. Świadczy to o dużej wiedzy Autora. Połączenie refleksji politologicznej, prawnej i ekonomicznej jest zadaniem trudnym i wymagającym odpowiedniego przygotowania w zakresie wspomnianych dyscyplin. Zabieg ten udał się Doktorantowi i stworzył On dzieło o znaczącej wartości.

We wstępie Pan mgr Michał Koralewski uzasadnia potrzebę zbadania wybranej przez Niego tematyki (s. 11-12). Wskazuje jednocześnie na deficyt badań w tym zakresie. Niewiele jest bowiem prac obejmujących więcej niż jedną perspektywę finansową. Występuje również deficyt szerszych opracowań dotyczących regionu lubelszczyzny. Autor natomiast podjął się kompleksowego przedstawienia trzech kolejnych perspektyw finansowych, związanych z aktywizacją zawodową w regionie lubelskim, co należy uznać za walor rozprawy.

Cel badań wskazany przez Autora, a dotyczący analizy skuteczności wydatkowania środków europejskich przeznaczonych na aktywizację zawodową w województwie lubelskim, jest interesujący z naukowego punktu widzenia i nie budzi moich zastrzeżeń (s. 13).

Sformułowane przez Doktoranta hipotezy badawcze uznaję za poprawne. Autor wskazuje cztery hipotezy, które powinny być uszczegółowieniem hipotezy głównej (s. 14). Nie została ona jednak przedstawiona we Wstępie. Zabieg poczyniony przez Doktoranta, a związany z wprowadzeniem hipotez szczegółowych jest cenny. Jednak brak hipotezy głównej pozostawia pewien niedosyt. Powinna ona odnosić się wprost do oceny skuteczności wykorzystania środków finansowych z UE w ramach realizowanych programów na aktywizację zawodową w województwie lubelskim. Tym bardziej, że Autor jako cel rozprawy przyjął „analizę skuteczności wydatkowania środków europejskich przeznaczonych na aktywizację zawodową w województwie lubelskim”. Może zatem należałoby zmodyfikować hipotezę trzecią, uczynić ją główną i nadać jej następujące brzmienie: projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego przynoszą coraz większą skuteczność w zakresie aktywizacji zawodowej w województwie lubelskim. Przyczynia się do tego większe doświadczenie i dobre praktyki z wcześniej zakończonych programów.

Cennym zabiegiem jaki zastosował we Wstępie Doktorant jest przedstawienie ograniczeń przedmiotowych i podmiotowych pracy. W ten sposób świadomie wskazał, że temat badawczy nie jest wyczerpany i może być przedmiotem dalszych rozważań.

Doktorant zastosował instrumentarium metodologiczne wykorzystywane w naukach o polityce i administracji. Zadeklarował i wykorzystał w rozprawie następujące metody badawcze: metody ilościowe, metodę instytucjonalno-prawną, i metodę historyczną. Przedstawił również informację do czego zostały one wykorzystane w procesie badawczym, co należy uznać za zabieg trafny i pożądany. Wydaje się jednak co Doktorant nie

wyartykułował we Wstępie, że w rozprawie znalazła zastosowanie również metoda decyzyjna, która pozwala na ocenę decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych z UE na aktywizację zawodową. Należało również wyartykułować metodę systemową, która posłużyła do zbadania w jaki sposób środki UE przeznaczone na aktywizację zawodową wpłynęły na systemowe rozwiązania na rynku, a dotyczące dopasowania podaży pracy do popytu na pracę.

Rozprawę rozpoczyna Wstęp, w którym Autor prezentuje metodologię badań i celowość podjętych rozważań naukowych. Zostały one rozwinięte w pięciu rozdziałach. Oprócz prawidłowo przeprowadzonej analizy przedmiotu na zakończenie każdego rozdziału (II, III, IV) zauważalne jest krótkie podsumowanie. Mimo jego skromności, stanowi ono pewne wzbogacenie pracy o element syntezy.

Autor zachował proporcjonalność układu tekstu, co jest widoczne w objętości poszczególnych rozdziałów. Zatem akcenty co do poszczególnych treści zostały rozłożone równomiernie. Świadczy to o umiejętności Doktoranta co do kształtowania treści poszczególnych rozdziałów. Przedstawiona struktura pracy jest zgodna z tematem rozprawy. Doktorant wykazał staranność w sporządzaniu przypisów. Konkluzje związane z pracą zawarł w Zakończeniu.

Bazę źródłową dysertacji należy ocenić jako prawidłową, obejmującą różnorodne źródła. Autor dokonał właściwego podziału bibliografii na części. Tworzą ją akty prawne, dokumenty i publikacje urzędowe, monografie i opracowania, artykuły w czasopiśmie, artykuły prasowe, raporty z badań i sprawozdania oraz strony internetowe. W strukturze bibliografii Raporty z badań i sprawozdania włączyłbym do Dokumentów i publikacji urzędowych. Zagadnienia politologiczne, ekonomiczne czy prawnicze jakie poruszył Autor w swojej pracy wymagały umiejętności korzystania z literatury właściwej dla wskazanych dyscyplin nauki. Taką umiejętność wykazał Doktorant. Stanowi to niewątpliwie walor rozprawy.

3. Ocena merytoryczna rozprawy

Treść rozprawy przedstawionej przez Doktoranta mieści się w obszarze problemowym nauki o polityce i administracji. Praca dotyczy bowiem procesu aktywizacji zawodowej, który jest zainteresowaniem polityki gospodarczej i społecznej. Rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów spójnych pod względem metodologicznym, zakończenia, bibliografii i spisu schematów, tabel i wykresów. Została poprzedzona wykazem najważniejszych skrótów i spisem treści. Całość liczy 447 stron. Autor dokonał właściwego wyboru kolejności

poszczególnych rozdziałów. Tworzą one logiczną całość. Przemyślana konstrukcja sprawia, że praca stanowi interesujące podejście do badanego przez Autora problemu. Treść pracy jest zgodna z tematem rozprawy. Wzbogaceniem rozprawy są schematy, tabele i wykresy. Stanowią one istotne uzupełnienie treści pracy. Ze względu na aktualność czasową rozprawa wzbogaca literaturę przedmiotu badań związanych z procesem aktywizacji zawodowej w Polsce i w województwie lubelskim.

Pracę rozpoczyna Wstęp (ss. 9), w którym Doktorant uzasadnia wybór tematu rozprawy i jej zakres czasowy. Wskazuje również na potrzebę stworzenia opracowania dotyczącego aktywizacji zawodowej w regionie lubelszczyzny finansowanego ze środków UE. Wstęp obejmuje problem badawczy, cel pracy, wykorzystane metody badawcze i hipotezy. Na zakończenie Autor charakteryzuje poszczególne rozdziały dysertacji.

Rozdział pierwszy ma charakter wstępny. Stanowi on teoretyczne wprowadzenie do zagadnień związanych z aktywizacją zawodową. W rozdziale Autor prezentuje bezrobocie jako problem ekonomiczno-społeczny. Definiuje go i wskazuje jego przyczyny. Zapoznaje z metodologią pomiaru bezrobocia i określa jego skutki. Dalsza część rozdziału poświęcona jest aktywizacji zawodowej w Polsce i Unii Europejskiej, odwołując się do przepisów prawa i działań praktycznych. Przedstawia istotę i genezę utworzenia Europejskiego Funduszu Społecznego oraz jego ewolucję w ramach polityki spójności.

Treść drugiego rozdziału rozpoczyna prezentacja uwarunkowań rynku pracy w województwie lubelskim na tle sytuacji, jaka panuje w Polsce. Następnie Autor przechodzi do założeń polityki spójności w perspektywie finansowej na lata 2004-2006. Po czym odnosi się do Narodowego Planu Rozwoju (NPR), który był podstawowym dokumentem programowania polityki spójności dla Polski na lata 2004-2006. W dalszej części rozdziału w sposób szczegółowy zostały omówione dwa programy operacyjne współfinansowane w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) tj. Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich oraz Zintegrowany Program Rozwoju Regionalnego. Przedstawiono ich cele i złożenia oraz system ich wdrażania. Zakończenie rozdziału to analiza wykorzystania środków pochodzących z EFS, przypadających na okres od 2004 do 2006 roku pod kątem aktywizacji zawodowej w województwie lubelskim.

Trzeci rozdział został poświęcony kolejnej perspektywie finansowej przypadającej na lata 2007-2013. Przedstawiono w nim uwarunkowania społeczno-ekonomiczne dla województwa lubelskiego w świetle aktualnych danych statystycznych. Zostały one odniesione do sytuacji, jaka panuje w Polsce. Uzupełniono je danymi dotyczące poszczególnych powiatów i miast na prawach powiatu. Omówiono podstawowe założenia

polityki spójności na lata 2007-2013 z odniesieniem do środków przekazanych dla Polski. Dokonano w tym zakresie szczegółowej prezentacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, który skupiał całość środków EFS w Polsce w prezentowanej perspektywie. Podobnie jak w poprzednim rozdziale na zakończenie dokonano analizy wydatkowania środków EFS w omawianej perspektywie finansowej. W tej części rozdziału zwrócono szczególną uwagę na problematykę aktywizacji zawodowej w województwie lubelskim.

Przedostatni rozdział opracowania dotyczy perspektywy finansowej UE przypadającej na lata 2014-2020. Jest on najbardziej aktualny ze względu na czas realizacji. Zawiera dane statystyczne do 2018 r. Autor konsekwentnie, jak w przypadku poprzednich rozdziałów, prezentuje podstawowe założenia polityki spójności na dany okres czasowy odnosząc je do funduszy pozyskanych przez Polskę. Następnie dokonuje omówienia pod względem celów i złożenia dwóch kolejnych programów tj. Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (RPOWL) na lata 2014-2020. Rozdział kończą rozważania związane z wykorzystaniem środków przeznaczonych na aktywizację zawodową w województwie lubelskim. Jak słusznie zauważa Autor, ocena pełnego wykorzystania środków z omawianej perspektywy czasowej nie jest możliwa ze względu na to, że obecna trwa nadal, a pełne zamknięcie programów nastąpi dopiero w 2022 r.

Piąty ostatni rozdział ma charakter badawczy i jak przedstawia Doktorant dotyczy oceny jakości i skuteczności wsparcia aktywizacji zawodowej przez EFS. Autor przedstawia w jaki sposób przeprowadził badania, które przyczyniło się do przedstawienia wniosków końcowych.

Pierwszy rozdział o charakterze wstępnym został przedstawiony prawidłowo. W kolejnych trzech rozdziałach Autor w sposób schematyczny prezentuje poszczególne programy, które posłużyły finansowaniu aktywizacji zawodowej. Jest to prawidłowy i logiczny sposób postępowania. Niemniej jednak każdy z ostatnich podrozdziałów (2.6, 3.5, 4.5) w nawiązaniu do celu rozprawy, jakim była analiza skuteczności wydatkowania środków europejskich przeznaczonych na aktywizację zawodową w województwie lubelskim (s. 13) zatytułowałbym „Ocena skuteczności wydatkowania środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata ...”. Nawiązując do dość częstego posługiwania się we wstępie pojęciem skuteczność i określonego celu (s. 13-14) wskazane byłoby wprowadzenie teoretycznego rozdziału lub chociażby podrozdziału poświęconego pojęciu skuteczności i możliwych jej aspektów np. efektywności. Stanowi ona podstawę oceny skuteczności i jest miarą relacji zaangażowanych zasobów wobec osiągniętego wyniku (porównanie wyniku do poniesionego

nakładu). Skuteczność natomiast to zdolność do osiągnięcia celów, jakie zostały wyznaczone do realizacji.

Rozdział piąty stanowi istotne wzbogacenie pracy. Autor w sposób solidny przedstawił wyniki ankiet przeprowadzonych w latach 2015-2018 co do realizacji PO WER. Nie mniej jednak należy zauważyć, że występują tutaj pewne ograniczenia w odniesieniu do całej pracy. Zakres czasowy pracy obejmuje lata 2004-2018 a badania ankietowe dotyczą okresu 2015-2018 i jednego z prezentowanych w dysertacji programu, mianowicie Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (s. 18, s. 347, s. 353). Celem zapewnienia zgodności zawartości z zaproponowanym przez Autora tytułem rozdział „Analiza aktywizacji zawodowej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na przykładzie badań własnych” należałoby objąć badaniami pozostałe programy. Stanowiłoby to dopełnienie treści rozdziału.

Podsumowanie części merytorycznej Doktorant zawarł w Zakończeniu. Autor odnosi się do hipotez, przedstawia wnioski i rekomendacje. Szczególnie cenne wydają się przedstawione przez Doktoranta rekomendacje mające charakter ogólny. Stanowią one cenne wskazówki co do dalszego wdrażania i rozliczania projektów związanych z aktywizacją zawodową. Nakreślają one w pewien sposób scenariusz działań w przyszłości co do transferu środków finansowych z UE do Polski.

4. Zalecenia

Powinnością recenzenta jest przedstawienie mankamentów recenzowanej rozprawy. W związku z tym chciałbym zwrócić uwagę na pewne kwestie.

We Wstępie Autor powinien dokonać ogólnego przeglądu literatury związanego z prowadzeniem aktywizacji zawodowej w ramach polityki społecznej i gospodarczej państwa uwzględniając region lubelszczyzny. Jest to szczególnie istotne, gdy chcemy pokazać deficyt, jaki występuje we wskazanym przez Autora obszarze badawczym.

Wskazane byłoby, na co zwrócono już uwagę, wprowadzenie hipotezy głównej. Wyartykułowania wymagają wykorzystane w pracy, a nie przedstawione we Wstępie metody badawcze: systemowa i decyzyjna.

W przypadku wydania pracy należałoby wprowadzić dodatkowy rozdział lub podrozdział w pierwszym rozdziale, dotyczący pojęcia skuteczności i jej aspektów. Badania w piątym rozdziale powinny dotyczyć wszystkich prezentowanych programów. Stanowiłoby to istotne uzupełnienie treści tego rozdziału.

Korekcie należy poddać użyte przez Doktoranta w rozprawie sformułowania „dziedziny nauk społecznych” i „dziedziny nauk ekonomicznych” (s. 12). Nauki ekonomiczne zaliczane są do dziedziny nauk społecznych i stanowią ich dyscyplinę. Zatem

wchodzą one w zakres nauk społecznych. W celu podkreślenia szerokiego odniesienia się w pracy do różnych dyscyplin z dziedziny nauk społecznych, co uczynił Doktorant w swojej pracy i zostało to podkreślone w recenzji należało je po prostu wymienić.

Proponowałbym, aby Autor dokonał w przypisach i Bibliografii pewnej korekty co do zapisu artykułów naukowych w czasopismach. Tytuł czasopisma powinien być umieszczony w cudzysłowie następnie podajemy rok wydania, a na końcu numer czasopisma.

W kwestii edytorskiej należałoby dokonać ujednolicenia odstępów między wierszami celem zachowania jednakowych odstępów. Pojawiają się one zazwyczaj między końcem a początkiem kolejnego akapitu oraz przy wymienianiu określonych elementów (s. 174, 207, 263, 348) i dotyczą całej pracy.

Wszystkie zamieszczone w recenzji uwagi krytyczne w odniesieniu do dysertacji Pana mgra Michała Koralewskiego należy traktować, jako swego rodzaju wskazówki, które mogą posłużyć Doktorantowi – jeżeli uzna to za stosowne – do wykorzystania w dalszym rozwoju naukowym.

5. Wniosek końcowy

W oparciu o analizę przedstawionej przez Pana mgra Michała Koralewskiego rozprawy stwierdzam, że w moim przekonaniu przedłożona dysertacja zasługuje na pozytywną ocenę, a powyższe uwagi nie podważają jej wartości. Stanowi ona istotny wkład do badań politologicznych i odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim. Jest to oryginalne i interesujące rozwiązanie zagadnienia naukowego dotyczącego roli Europejskiego Funduszu Społecznego w procesie aktywizacji zawodowej na terenie województwa lubelskiego. Przedstawioną rozprawą Doktorant potwierdził posiadane umiejętności związane z prowadzeniem pracy naukowej.

Reasumując, stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska Pana mgra Michała Koralewskiego spełnia warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgra Michała Koralewskiego, po spełnieniu innych wymagań przewidzianych prawem do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Ireneusz Kraś

